

Rolf Torstendahl

Curt Weibull — en anteckning

Curt Weibull har gått bort. Hans betydelse för svensk historisk forskning var stor. Den skulle vara värd en inträngande behandling och en utförlig redovisning både av utgångspunkter och innehåll. För en sådan fordras förarbeten, som jag inte för närvarande har tid och möjlighet att genomföra. Att något sådant skulle vara önskvärt — och kanske helst av en annan hand än min — har jag dock inte kunnat låta stå som ett hinder för mig att i all korthet bidra till att belysa hans verksamhet. Tyngdpunkten i vad jag här har att framföra ligger i de brev av hans hand, som jag här publicerar.

Av Jörgen Weibulls minnesord i ett föregående nummer av Scandia framgår, att Curt Weibull förstört större delen av sin brevsamling. Att han sparat brevväxlingen med mig är en ära, som dock uppenbart inte var avsiktslös från Curt Weibulls sida. Själva det förhållandet att Curt Weibull sparade just dessa brev har gjort, att jag funnit det möjligt att trycka av de historiografiskt viktigaste av dem. Ett par ord till introduktion behövs dock.

Vår kontakt uppstod, när jag arbetade på min avhandling *Källkritik och vetenskapssyn i svensk historisk forskning 1820—1920*. När jag första gången närmade mig honom våren 1963 var avhandlingens slutliga form inte helt klar. Ett första utkast till vad som blev sista sakkapitlet i min avhandling hade jag tidigare ventilerat på seminarium för Sven A. Nilsson, och efter kritik där med viss bävan skickat till Curt Weibull för kommentarer. De två första av de nedan avtryckta breven gäller detta mitt första brev med närsluten seminarieuppsats.

Han, redan nestorn bland svenska historiker, hade vänligheten att med stor välvilja erbjuda sig att ta emot mig, en mycket ung doktorand, på sommaren samma år. Hans svar på min förfrågan om ett sammanträffande är talande för den gräns som ändå fanns. Jag hade frågat om brev, föreläsningsmanuskript och eventuella almanacksanteckningar, eftersom jag vid min behandling av andra historiker funnit förhållandet mellan lära och liv som historiker intressant. Curt Weibull avvisade det dock som både ovetenskapligt och omöjligt, som framgår av breven.

Hans mottagande var dock lika hjärtligt, som breven ger vid handen, och jag tillbringade en stor del av en dag tillsammans med honom i hans lägenhet på Skånegatan. Där diskuterade vi för första gången frågorna om den historiografiska utvecklingen i Sverige under 1900-talets början.

Jag sysslade med historiografi och det var ur Curt Weibulls synpunkt viktigt, vad jag avsåg att skriva om ett ämne, som låg honom nära om hjärtat. Med klart grepp över de historiska realiteterna insåg naturligtvis Curt Weibull också, att om jag bara framstod som hans språkrör blev jag mindre trovärdig än om jag kommit fram till mina ståndpunkter genom egen analys. Han ville påverka mig, men han ville ändå inte fördunkla mitt förstånd. Det gjorde honom till en spännande samtalspartner och en öppenhjärtig och frispråkig brevskrivare.

Balansgången mellan dessa intressen är också fullt tydlig från början men mest i det tredje av de brev, som jag låter trycka av nedan. Curt Weibull hade ett ärende till mig, eller t.o.m. flera. Han ville tala om (brevet av 18/12 63, då han fått en mer färdig version av kapitlet om "bröderna Weibull"), att jag trots allt inte sett själva orsaken bakom Lauritz Weibulls förändring i skrifterna 1909–10. Antydningen är klar. Han var det nya, han var rådgivaren. Låt mig då för undvikande av missförstånd understryka, att han vid våra samtal aldrig sa detta rent ut. Samtidigt var hans antydningar sådana att det redan vid vårt första möte stod klart för mig, att det var detta han menade.

I det fjärde brevet, som är skrivet nästan arton år senare, gjorde han ingen hemlighet av att det egentligen var han, som var lärare till Ingvar Andersson och Sture Bolin, eller att han i varje fall hade fungerat som deras handledare minst lika mycket som brodern. Snarast mer.

I min avhandling skrev jag om "bröderna Weibull". Det uppskattade Curt Weibull inte helt, även om han också gärna talade om det intima samarbetet mellan honom och brodern Lauritz. I den uppsats som han kommenterar i brevet från 1981,¹ framhävde jag Curt Weibulls egenart som historiker inte minst utifrån hans böcker *Drottning Christina* (1931) och *Christina och Monaldesco* (1936). Jag framhöll där, att dessa böcker skilde sig från hans egen och broderns tidigare produktion genom att de satte Christinas person i centrum. Tolkningen av intentionerna bakom hennes handlingar utgick dock inte från inlevelse. Handlingsförklaringarna gjordes i stället till bevisningsfrågor med källkritiska avgörande i förgrunden. Curt Weibull uppskattade den analysen.

Min ståndpunkt innebar ingen motsägelse. Jag menade och menar, att det var mycket svårt att skilja de båda brödernas insatser från varandra under den tid, ungefär ett och ett halvt decennium, som de arbetade nära samman i Lund. De sysslade då med likartade frågor och de gick till verket med samma metod och samma utgångspunkt i avsikten att skapa en säkerställd historia. Den mycket yngre Curt kom steget efter brodern i publicerade verk, men det är uppenbart, att båda diskuterat sina arbeten ingående med den andre innan de gick till trycket. Man kan tro vad man vill om påverkans riktning, men bevislig är den knappast.

När deras vägar skildes geografiskt och Curt Weibull blev sin egen i Göteborg, blev han snabbt upptagen med både undervisning och universitetets och fakultetens angelägenheter. Det blev inte möjligt för någon av bröderna att fortsätta det riktigt nära samarbetet, även om de höll en tät kontakt. Resultatet

är enligt min mening påtagligt. Deras olika personligheter tog ut sin rätt. Lauritz Weibull lockades att pröva sina utgångspunkter på en rad kända tvistefrågor i dansk och allt oftare i svensk politisk historia med stark begränsning till material och problemställning. Även när han i de senare arbetena, kanske främst i Skånes kyrka, tecknar personligheter sker det med den institutionella ramen som tyngdpunkt. Curt Weibull gav sig i sina böcker om Christina i kast med en historia som tog själva utgångspunkten i personen, och här prövade han bevisningskravets fruktbarhet för nya områden. Brevet från 1981 visar, menar jag, att han inte var omedveten om det som skilde honom från Lauritz Weibull. Denne fortsatte, om än på litet andra fält, samma typ av arbeten som han blivit känd för på tiotalet och under tjugotalets första hälft. Utan tvekan var det alltså Curt Weibull som förändrades mest när de tvingades verka var för sig. Man kan också säga, att det var han som utvecklades till något nytt. Det är ämnesmässig nyhet jag talar om, objektet för forskningen. I grundsynen på metoden och kraven på konstruktionens säkerhet fortsatte de, var på sitt håll, att sprida "den weibullska skolan". Därvidlag var Curt Weibull minst lika framgångsrik som brodern: båda fick uppleva elever, som förde budskapet vidare i nya former, delvis bundna delvis obundna av sina läromästare.

Göteborg S. Skånegatan 29
10.5.1963

Herr Fil.lic. Rolf Thorstendahl,
Uppsala

Mitt svar på Edert brev av den 3.5 har kommit att dröja något. Orsaken är att jag först för någon dag sedan kommit hem från en resa och först då fått Edert brev.

Med största nöje motser jag ett besök av Eder vid mitten av juli eller augusti. Skriv emellertid i god tid om när Ni kommer, då jag ej sällan är på resande fot under sommaren.

Det är troligt, att jag kan ge Eder de upplysningar, som ni kan önska. Som Ni kanske känner till, började min broder och jag samtidigt våra forskningar i den äldre medeltidens historia, åren 1908—1909. Min broder grep sig an med den isl. litteraturen och tiden omkr. 1000, jag med Saxo och Danmarks historia från Sven Estridsens död till Knut VI. Vi blev också samtidigt färdiga med våra första större skrifter 1911. Från detta år härrör en huvudpart av min Saxo, då använd som lic. avhandling. Min broder skrev senare syntesframställningen av min Saxobok i "Nekrologierna från Lund etc." och jag samma framställning av hans "Kritiska undersökningar" i mina "Grannmakterna". Vi hade ett utomordentligt, det närmaste samarbete, ett samarbete, som oavbrutet fortsatte ända till min broders bortgång 1960.

I den uppsats, som medföljer Eder[t] brev, har ni en i huvudsak riktig uppfattning av den betydelse, som Waitz och Seignobos haft för våra forskningar. Men utgångspunkten för en framställning av min broders uppfattning synes mig icke gärna kunna tagas i några hans uttalanden. Den bör tagas i hans skrifter och konkreta behandling av de historiska problemen, allt under jämförelse med tidigare historieskrivning. Endast härigenom kan man få fram det nya och väsentliga. Det synes mig också, att undersökningen ej i så hög grad som Ni gör, kan inskränkas till "Kritiska undersökningar". Åtskilliga andra skrifter torde vara mer givande.

Jag önskar Eder all framgång i det centrala avhandlingssämne, som sysselsätter Eder och är

Eder tillgivne
Curt Weibull

p.t. Norbyvallda, Box 572
18.6.63

Fil.lic. Rolf Torstendahl,

Uppsala

När jag fick Ert senaste brev, var jag just på väg till Lund. Under några dagar har jag där tagit närmare del av min broder Lauritz Weibull efterlämnade papper.

Bland dessa papper lyckades jag ej finna några manuskript till universitetsföreläsningar eller seminarieövningar eller förarbeten till tryckta skrifter före 1950-talet. Det enda jag fann, var avskrifter av källställen, avsedda att utdelas till seminariets deltagare och några få manuskript till föreläsningar av allmän karaktär, om Dalby, om Karl XII i Lund och annat, alla från 1950-talet. I den mån dessa är tryckta, synes manuskripten helt överensstämma med trycket. Almanacksanteckningar fann jag ej. Däremot finnes en ej alldeles obetydlig samling brev, men endast brev till min broder. Han har själv någon gång börjat, men ej fullföljt att ordna dessa brev efter brevskrivarens namn. Någon betydelse för kunskapen om min broders syn på historievetenskapens uppgifter och metoder torde dessa brev till min broder icke ha. Före ett slutligt ordnande och uppsorterande torde samlingen vara praktiskt taget oanvändbar. Jag hoppas senare, under kommande år, få tid och tillfälle att verkställa detta ordningsarbete.

Resultatet av min genomgång av min broders efterlämnade papper var sålunda från den synpunkt, som Ni anlägger, rent negativ. Min broder har själv sört här för. Och säkerligen med full avsikt. Han hade åtminstone under senare årtionden den bestämda uppfattningen, att en framställning om en historikers uppfattning om sin vetenskap endast kan grundas på av honom själv godkända tryckta skrifter och i dessa använda metoder. Egna yttranden i brev eller manuskript, ofta nog av rent tillfällig karaktär, var enligt hans mening av föga eller intet värde. Det tillhör väl också en förgången tid att skriva om Saxo, om Snorre, om Olaus Petri och andra som historiker på grund av vad dessa själva sagt om sin syn på historien och om sin historieskrivning.

Som jag nog sagt redan i mitt förra brev skall det bereda mig glädje att sammanträffa med Eder och diskutera Ert ämne. Jag skall till dess uppfriska minnet av en del gamla skrifter. Både vid mitten av juli och av augusti är jag i Göteborg eller i min sommarstuga i dess omedelbara närhet. Hjärtligt välkommen.

Eder tillgivne
Curt Weibull

Skånegatan 29, Göteborg S
18.12.63

Broder,

Sänder Dig här Ditt manus åter med några förslag och reflektioner i marginalen.

Manuset är ju i stora delar nyskrivet, och det förefaller mig, att du fått gott och riktigt grepp om min broders "historisk-kritiska metod". Det förslag om tillägg, som jag gjort sid. 22, synes mig vara av vikt för att illustrera metodens betydelse. Genom detta får Du också tillfälle att nämna en av L:s förnämligaste skrifter "Nekrologierna från Lund" etc. Jag saknade den mycket i Ditt manus. Jag har också på några ställen strukit Hjärnes namn. Det är något skrattretande i att man från Uppsala alltid kommer dragandes med hans namn. Bombsäkert är, att han icke betytt det minsta varken för L. eller mig. Gudskelov att vi lyckats få död på flertalet av hans lärjungar.

När jag i sommar läste L:s skrifter från tiden före 1909—1910 slog det mig, att brottet mellan dessa och de senare är så till ytterlighet tvärt. Det finns i själva verket inga förbindelsestrådar mellan de båda perioderna, i varje fall icke i fråga om metod. Du har sett problemet. Men uppriktigt sagt: Du har ej funnit någon lösning på det. Lösningen finns, men den kommer nog länge, kanske alltid att vara fördold.

Skulle Du i övrigt vilja ha några upplysningar eller önska att jag läser något, som Du skrivit, står jag, som Du vet, mycket gärna till Din tjänst.

God jul och lycka till.

Din tillgivne
Curt Weibull

— — —

412 51 Göteborg, Skånegatan 29
16.9.81

Käre vän,

Mycken tack — tyvärr något försenad — för Din vänlighet att sända mig särtrycket "The Weibull School etc."

Som Du säkert kan föreställa Dig, har jag läst det med stort intresse. Det gläder mig, att Du uppskattar vad jag skrivit och att Du plockat fram mina Christina-böcker, som jag själv sätter värde på och som Du synes uppskatta. Tack skall Du ha.

Två förhållanden vill jag fästa Din uppmärksamhet på. Lauritz har med säkerhet inte rönt inflytande från Bedier. Det finns nära nog ingen likhet mellan deras skrifter. Uppfattningen synes endast vara baserad på att biblioteket i Lund inköpt Bediers bok något för Krit. undersökn. utkom. En annan sak. Det kan inte begäras av Dig att veta, att Ingvar A. och Sture B. kanske i högre grad är mina lärjungar än Lauritz. Alla kapitel i deras avh. har genomdiskuterats på mina seminarier i Lund eller privat med dem. Språkbehandlingen, särskilt i Ingvars avh., visar också inflytande från mig. Frans G. Bengtsson frågade mig en gång: "Skriver Du Dina lärjungars avh.?" Det kunde jag dock förneka.

Med bästa hälsning

Din tillgivne
Curt W-ll

Noter

1. "Minimum Demands and Optimum Norms in Swedish Historical Research, 1920—1960. The 'Weibull School' in Swedish Historiography" i *Scandinavian Journal of History* 6 (1981), s. 117—141, senare översatt till svenska och omtryckt i min och Thorsten Nyboms uppsatssamling *Historievetenskap som teori, praktik, ideologi*, Stockholm 1988, s. 72—95, 207—212.